

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Vaasan yliopiston saavu- tettavuussuunnitelma 2024-2026

Vaasan yliopisto 2024

Saavutettavuussuunnitelman luonnoksen ovat tuottaneet vanhempi erityisasiantuntija Ilpo Ojala ja opintoasioiden asiantuntija Sannakaisa Holmlund. Saavutettavuussuunnitelma on käynyt läpi osallistavan kommenttikierroksen Vaasan yliopiston saavutettavuustyöryhmässä. Suunnitelma on käsitelty Vaasan yliopiston johtoryhmässä ja rehtori on hyväksynyt suunnitelman 14.6.2024.

Sisällysluettelo

	Sivu
1 SAAVUTETTAVUUS ON YHDENVERTAISUUTTA.....	3
1.1 Mitä saavutettavuus käsitteenä tarkoittaa?	3
1.2 Saavutettavuus tässä suunnitelmassa	5
2 SAAVUTETTAVUUDEN EDISTÄMISEN TAUSTA VAASAN YLIOPISTOSSA.....	5
3 SAAVUTETTAVUUTTA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	7
3.1 Kansallinen lainsäädäntö	7
3.1.1 Perustuslaki, yliopistolaki ja yhdenvertaisuuslaki.....	7
3.1.2 Saavutettavuusdirektiivi ja digitaaliset palvelut	8
3.1.3 Viranomaisten velvollisuus tarjota digitaalisia palveluja	8
3.1.4 Esteettömyysdirektiivi	9
3.1.5 Esteetön ja saavutettava opiskeluympäristö.....	9
3.2 Vaasan yliopiston säädökset ja ohjeistukset.....	10
4 TOIMENPIDEOHJELMA.....	11
4.1 Kampusalue ja toimitilat	12
Toimenpiteet.....	12
4.2 Henkilöstö ja palvelut	13
Toimenpiteet.....	13
4.3 Opiskelijavalinta, opiskelu, opetus ja ohjaus	13
4.3.1 Opiskelijavalinta	14
4.3.2 Opiskelu, opetus ja opintojen ohjaus	14
4.3.3 Oppimateriaalit	15
Toimenpiteet.....	15
4.4 Digitaalinen saavutettavuus: viestintä ja IT	16
Toimenpiteet.....	17
4.5 Kirjasto	17
Toimenpiteet.....	18
5 SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI.....	18
6 LÄHTEET	19

1 SAAVUTETTAVUUS ON YHDENVERTAISUUTTA

Vaasan yliopisto on sitoutunut tukemaan jäsentensä kiinnittymistä osaksi yliopistoyhteisöä ja osallistumista sen toimintaan. Myös arjen tasolla pyritään varmistamaan yliopiston toimintaan osallistumisen ja palveluiden käyttämisen yhdenvertainen toteutuminen.

Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden toteutumisen edellytys yliopiston toiminnassa ja palveluiden käytössä.

Saavutettavuussuunnitelman tavoitteena on tukea ja edistää saavutettavuutta yliopiston toiminnassa. Saavutettavuuden kehittäminen on prosessi, jossa pyritään parantamaan toimintaa ja edistää saavutettavuuden toteutumista arjen toiminnassa. Erilaiset esteet ja puutteet palveluiden saavutettavuudessa saattavat tosiasiassa heikentää osallistumismahdollisuuksien toteutumista. Saavutettavuussuunnitelmalla pyritään edistämään saavutettavuuden edistämistä tukevia käytäntöjä ja toimintatapoja sekä tuetaan mahdollisimman osallistavaa saavutettavuuden kehittämistyötä.

Saavutettavuustyön tavoitteena on myös tuottaa ja jakaa saavutettavuuteen liittyvää tietoa, ymmärrystä ja osaamista niin yliopiston työntekijöille kuin opiskelijoille. Tietoa lisäämällä edesautetaan saavutettavuuden esteiden tunnistamista ja tuetaan saavutettavuuteen liittyvien hyvien käytäntöjen leviämistä yliopistoyhteisössä.

Saavutettavuussuunnitelman toteuttaminen on viime kädessä yliopiston palveluorganisaation toimijoiden kehittämistoimintaa. Tässä suunnitelmassa kuvataan lyhyesti saavutettavuustyön taustaa, sitä ohjaavaa normistoa sekä määritellään saavutettavuuden kehittämis-kohteet kaudelle 2024–2026. Saavutettavuussuunnitelmassa määritellään saavutettavuuden edistämisen tavoitteet, kohteet ja vastuut.

Toiminnalle asetetaan suunnitelmassa realistiset ja mitattavissa olevat tavoitteet, joiden avulla saavutettavuuden kehittämistä seurataan. Näin suunnitelma muodostaa saavutettavuuden kehittämisen tueksi toimintamallin, jonka avulla saavutettavuutta ja sen toteutumista voidaan arvioida.

1.1 Mitä saavutettavuus käsitteenä tarkoittaa?

Saavutettavassa ja esteettömässä toimintakulttuurissa keskiössä ovat yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, tasa-arvo ja osallisuus sekä vuorovaikutus ja yhteisöllisyys. Fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen sekä digitaalinen ympäristö tulee järjestää ja toteuttaa niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Eri ryhmillä ja yksilöillä tulee olla vaikutusmahdollisuuksia etenkin itseään koskevissa asioissa, jolloin kaikki

voivat kokea olevansa osa yhteisöä. Saavutettavaan toimintakulttuuriin liittyy hyväksytyksi tuleminen ja myönteinen asennoituminen erilaisuutta kohtaan. Saavutettavaa ympäristöä voidaan tarkastella myös turvallisuuden näkökulmasta; esteetön ja saavutettava on myös turvallinen ja toimiva ympäristö. Vaikka käsitteiden merkityssisällöt ovat osittain eriytyneitä, käytetään saavutettavuutta ja esteettömyyttä usein sanaparina.

Käsitteenä esteettömyys (Barrier-free environment) merkitsee kaikenlaisten ihmisten huomioimista fyysisessä ympäristössä. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat muun muassa ulkoalueet, rakennukset, tilat ja kalustus sekä niiden kunnossapito. Esteettömyys hyödyntää kaikkia tilojen käyttäjiä.

”Esteetön ympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella” -Invalidiliitto

Saavutettavuudella (Accessibility) viitataan puolestaan muuhun kuin rakennettuun ympäristöön eli ”aineettomaan” ympäristöön. Saavutettavuus on läpäisevää ja se on tarpeen ottaa huomioon kaikessa toiminnassa; esimerkiksi tieto, verkkosivut ja palvelut soveltuvat kaikille tai ilmapiiri ja asenteet ottavat huomioon ihmisten moninaisuuden. Viestinnän, tiedonsaannin ja palveluiden saavutettavuudessa otetaan huomioon erilaiset tavat kommunikoida sekä saada tietoa ja palveluja. Sosiaalisella saavutettavuudella viitataan asenteisiin, yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen. Sosiaalinen saavutettavuus on myönteistä asennoitumista moninaisuutta kohtaan ja muita arvostavaa käyttäytymistä.

Todellisuudessa saavutettavuuden eri tasot ovat päällekkäisiä ja yhteydessä toisiinsa. Voidaankin puhua esteettömyyden ja saavutettavuuden ketjusta, jolloin kaikkien palvelun osatekijöiden on oltava esteettömiä ja saavutettavia.

Saavutettavuudella on läheinen yhteys inklusiivisuuden tai inklusion käsitteeseen sekä suunnittelun ja muotoilun *Design for all* -ajatteluun. Tarkoituksena on muokata palveluympäristö ja -järjestelmät sellaisiksi, että niiden käyttäminen on mahdollista kaikille käyttäjille esimerkiksi henkilön vammasta, lukivaikeudesta tai muusta vaikeudesta huolimatta. Tällöin tarve tehdä erikseen esteetöntä tai saavutettavaa vähenee. Inklusion määritelmä pitää myös sisällään ajatuksen, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia. Saavutettavuuden kehittäminen käynnistyy ihannetapauksessa jo toiminnon suunnitteluvaiheessa, jolloin voidaan parhaiten huomioida erilaiset käyttäjätarpeet. Saavutettavuuden kehittäminen myös jo olemassa olevien tilojen ja palveluiden osalta on kuitenkin mahdollista.

Saavutettavuus on usein mielletty esteettömäksi toimintaympäristöksi tai tiloiksi, joita kehittämällä on edesautettu henkilöiden, joilla on liikunnallisia tai muita toiminnallisia haasteita, mahdollisuuksia opiskella, toimia yliopiston tiloissa tai käyttää yliopiston palveluita. Vaasan yliopistossa saavutettavuuden kehittämistyötä on tehty jo pidemmän aikaa, aiemmassa vaiheessa erityisesti toimitilojen, opiskelijavalinnan sekä opetuksen ja ohjauksen palveluiden saavutettavuuden (*accessible environment*) näkökulmasta.

1.2 Saavutettavuus tässä suunnitelmassa

Tässä suunnitelmassa käytetään yleiskäsitteenä saavutettavuuden käsitettä, johon sisältyy keskeisesti esteettömän fyysisen ja palveluympäristön käsite. Saavutettavuussuunnitelman lisäksi yliopistolla on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, yliopiston toimintatapaohje sekä muun muassa kielilinjaukset, jotka konkretisoivat yliopiston strategiassa linjattuja tavoitteita ja ohjaavat yliopistoyhteisön toimintaa.

Saavutettavuudella tarkoitetaan palveluiden toteuttamista siten, että ne ovat mahdollisimman monen käyttäjän saatavilla ja saavutettavissa henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta.

Saavutettavuuden kehittämisen päätavoitteena on mahdollistaa erilaisten toimijaryhmien mahdollisimman yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua yliopistoyhteisön toimintaan. Toisena tavoitteena on yliopiston palveluiden kehittäminen siten, että käyttäjän henkilökohtaiset ominaisuudet eivät rajoita tai sulje pois ketään palveluiden piiristä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että toiminnassa ja palveluiden kehittämisessä otetaan huomioon toimijoiden erilaisuus ja toimijoiden yksilölliset tarpeet.

2 SAAVUTETTAVUUDEN EDISTÄMISEN TAUSTA VAASAN YLIOPISTOSSA

Vaasan yliopistossa on tehty saavutettavuustyötä 2000-luvun alusta alkaen. Aluksi esteettömään opiskelun ja opiskelijavalinnan edellytysten parantamiseen keskittynyt toiminta on myöhemmin laajentunut kattamaan fyysisten tilojen esteettömyyden lisäksi yliopiston palveluiden käytettävyyteen sekä sosiaaliseen ympäristöön liittyvän saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden kehittämisen.

Saavutettavuuden kehittämisessä on ollut vahva yliopistoyhteisön osallistamisen ja kuulemisen tavoite, jota on toteutettu useilla erilaisilla menetelmillä. Yliopistolaiset ovat osallistuneet toiminnan kehittämiseen muun muassa toimimalla erilaisissa työryhmissä ja vastamalla yliopistoyhteisölle suunnattuihin yliopiston omiin ja valtakunnallisiin kyselyihin. Yliopistossa on laadittu yhteistoiminnassa saavutettavuuteen liittyviä selvityksiä ja kehittämissuunnitelmia, ja saavutettavuus on huomioitu myös yliopiston strategiassa.

Yhteistyötä ja kehittämistä ylioppilaskunnan ja muiden sidosryhmien kanssa

Saavutettavuuteen liittyvistä asioista tiedotetaan muun muassa yliopiston verkkosivuilla, henkilökunnan ja opiskelijoiden intraneteissa, oppaissa, ohjeissa ja suosituksissa. Yliopistossa on järjestetty erilaisia omia tapahtumia ja koulutuksia, joiden lisäksi yliopistolaiset ovat osallistuneet valtakunnallisten materiaalien tuottamiseen, tilaisuuksiin ja koulutuksiin.

Yliopisto on tehnyt yhteistyötä paikallisten ja valtakunnallisten toimijoiden ja hankkeiden kanssa, kuten ESOK – Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa -hanke (2006–2011), Opiskelukyky, hyvinvointi ja osallisuus (OHO!) -hanke (2017–2019), Pohjanmaan lukiyhdistys Lossi ry ja Datero ry. Lisäksi yliopisto kehittää saavutettavuuteen liittyviä käytäntöjä tiiviissä yhteistyössä ylioppilaskunnan kanssa.

Vaasan yliopistossa on ollut jo pitkään toimivat saavutettavaa opiskelua koskevat ja opintojen etenemistä tukevat käytännöt, joita on päivitetty tarpeen mukaan. Opiskelijat voivat hakea opiskeluun liittyviä yksilöllisiä opintojärjestelyitä, jotka ovat opiskelun tueksi tehtyjä erityisiä opintojen suorittamiseen ja arviointiin liittyviä toimenpiteitä. Yliopistossa on kehitetty myös muita saavutettavuutta tukevia toimia, muun muassa esiintymistä jännittäville opiskelijoille suunnattuja opintojaksoja.

Esteettömyystyön tuloksena muotoutuivat tarvelähtöiset järjestelyt, tenttiakvaario- ja EXAM-toiminta

Tarjottujen koulutusten lisäksi henkilökunnalle on koottu ohjeita saavutettavista opetusmenetelmistä ja saavutettavien materiaalien tuottamiseen sekä tietopankki opiskelun ja oppimisen vaikeuksista. Henkilökuntaa on myös ohjeistettu muun muassa videoiden tekstityksestä ja monenlaisten oppijoiden ja opiskelijoiden huomioon ottamisesta etenkin etäopetuksessa.

Yliopiston tilojen esteettömyyttä on kehitetty yliopistoyhteisölle tehtyjen kyselyiden tulosten pohjalta. Näin on parannettu toimintaympäristön liikkumisolosuhteita ja aistiympäristöä. Saavutettavuutta on korostettu myös laajassa kampuksen tilojen uudistuksessa. Yliopiston sähköisten järjestelmien ja palveluiden hankinnoissa ja kehittämisessä otetaan huomioon digitaalisten palvelujen tarjoamista koskevan lain vaatimukset.

3 SAAVUTETTAVUUTTA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Saavutettavuudesta on säädetty korkeakoulutuksen osalta lainsäädännössä ja muissa normeissa. Kotimaisen lainsäädännön lisäksi useat kansainväliset sopimukset ja normit luovat perustaa saavutettavalle toiminnalle ja palveluille. Tässä esitellään muutamia tärkeimmistä kansallisista normeista, jotka vaikuttavat ja ohjaavat saavutettavuuden toteuttamista korkeakoulujen toiminnassa.

3.1 Kansallinen lainsäädäntö

3.1.1 Perustuslaki, yliopistolaki ja yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuudesta säädetään perustuslaissa (731/1999: 6§), jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan mm. terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yliopistolain (558/2009: 37a) mukaan hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014: 8 §) sisältyy syrjinnän kieltämistä koskeva lauseke, jonka mukaan laissa kielletään syrjintää iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi laissa tarkoitettua syrjintää ovat häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa koulutuksen järjestäjää ja oppilaitosta arvioimaan yhdenvertaisuuden toteuttamista sen toiminnassa ja edistämään yhdenvertaisuutta oppilaitoksen voimavaroja ja muu olosuhteet huomioiden tehokkaasti, taroituksenmukaisesti ja oikeasuhteisesti (6 §). Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asianmukaiset ja kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi saada koulutusta yhdenvertaisesti muiden kanssa (15 §).

Käytännössä yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden edistäminen ja seuranta tapahtuvat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa sekä saavutettavuussuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden, seurannan ja arvioinnin avulla. Vaasan yliopistolla on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, johon sisältyy syrjinnän ehkäisemistä koskevat linjaukset ja niiden seurantaan liittyvät toimenpiteet. Saavutettavuussuunnitelmassa määritellään vastavasti saavutettavuutta ja sen seurantaa koskevat toimenpiteet.

3.1.2 Saavutettavuusdirektiivi ja digitaaliset palvelut

Saavutettavuuden edistäminen on tärkeä osa palveluiden digitalisointia. Saavutettavuudella tarkoitetaan digitaalisten palveluiden osalta sitä, että verkkosivut ja mobiilisovellukset sekä sisällöt ovat sellaisia, että kuka tahansa voisi niitä käyttää ja ymmärtää niiden sisällön.

Ns. Saavutettavuusdirektiivissä (EU 2016/2102) säädetään julkisen hallinnon verkkopalveluiden saavutettavuuden vähimmäistasosta ja saavutettavuuden toteutumisen valvonnasta. Saavutettavuusdirektiivin tavoitteena on:

- edistää kaikkien mahdollisuutta toimia täysivertaisesti digitaalisessa yhteiskunnassa
- luoda Euroopan laajuiset yhdenmukaiset vähimmäisvaatimukset julkisten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudelle
- parantaa digitaalisten palveluiden laatua
- parantaa Euroopan unionin saavutettavuuden toteuttamisen sisämarkkinoita.

Saavutettavuusvaatimukset velvoittavat muun muassa julkisen hallinnon organisaatioita sekä osaa järjestöistä ja yrityksistä. Saavutettavuusdirektiivi ja sen perusteella kansallisesti säädetty laki digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta on ollut voimassa vuodesta 2019 lukien.

3.1.3 Viranomaisten velvollisuus tarjota digitaalisia palveluja

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) toteuttaa edellä kuvatun EU:n saavutettavuusdirektiivin Suomessa. Lain vaatimukset koskevat viranomaisia eli kaikkia organisaatioita, jotka hoitavat julkista hallintotehtävää. Laki koskee soveltuvien osin myös yliopistoja. Laki pyrkii takaamaan palveluiden käyttäjille oikeuden hyvään digitaaliseen palveluun. (Valtiovarainministeriö 2022). Laki sisältää seuraavia periaatteita digitaalisten palveluiden järjestämiselle:

- digitaalisten palvelujen ja sähköisen asiointimahdollisuuden tarjoamisvelvoite
- digitaalisten palvelujen saatavuuden varmistaminen
- yhteensopivuus tukipalvelujen ja muiden viranomaisten digipalvelujen kanssa
- käyttäjien tunnistaminen vain, kun tarpeen
- digitaalisten palvelujen laadukas suunnittelu, tietoturva ja yhteensopivuus.

Saavutettavuus liittyy myös WCAG-ohjeistoon eli Web Content Accessibility Guidelines -ohjeistoon, jonka mukaan digitaalisia verkkopalveluissa on tavoitteena pyrkiä uusimman WCAG-ohjeiston AA-tasoon.

3.1.4 Esteettömyysdirektiivi

Esteettömyysdirektiivin eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2019/882) tavoitteena on edistää kaikkien, mutta erityisesti vammaisten henkilöiden mahdollisuutta itsenäiseen asiointiin YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisesti. Tuotteet ja palvelut tulee suunnitella ja valmistaa niin, että vammaiset henkilöt pystyvät käyttämään niitä mahdollisimman itsenäisesti.

Esteettömyysdirektiivin toimeenpano on tuonut muutoksia muun muassa digipalvelulakiin ja lakiin sähköisen viestinnän palveluista. Lainsäädännön muutokset kattavat esimerkiksi verkkokauppojen ja mobiilisovellusten esteettömyyden ja saavutettavuuden. Lait tulivat voimaan 1.2.2023, ja niiden soveltaminen alkaa pääsääntöisesti 28.6.2025.

3.1.5 Esteetön ja saavutettava opiskeluympäristö

Yliopiston tavoitteena on varmistaa mahdollisimman esteetön ja saavutettava opiskelu- ja työympäristö opiskelijoille ja henkilöstölle.

Yliopiston toimitilojen ja opiskeluympäristöjen esteettömyyttä käsitellään eri säädöksissä. Rakennusten ja piha-alueiden esteettömyyttä säätelee maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) sekä valtioneuvoston esteettömyysasetus, joka tuli voimaan toukokuussa 2017. Rakennuksen esteettömyyttä koskevien vähimmäisvaatimusten tarkoitus on omalta osaltaan edistää ihmisten yhdenvertaisuutta ja palveluiden saavutettavuutta.

Ympäristöministeriön ohjeessa rakennusten esteettömyydestä (2018) todetaan, että mikäli auditoriossa, opetus- ja kokous- sekä ravintolatilassa tai vastaavassa kokoontumistilassa tai yleisön palvelutilassa on äänentoistojärjestelmä, siinä tulee olla induktiosilmukka tai muu vastaava äänensiirtojärjestelmä. Lisäksi tiloissa tulee olla riittävä määrä pyörätuolipaikkoja. Julkisten rakennusten, kuten yliopistojen, pysäköintialueilla tulee olla liikuntaesteisille varattuja pysäköintipaikkoja ja rakennusten sisäänkäyntien tulee olla esteettömät pyörällisten apuvälineiden käyttäjille.

Esteettömyyttä ja saavutettavuutta säännellään myös useissa toimitiloja koskevissa normeissa, ohjeissa ja suosituksissa, joista osa mainitaan suunnitelman lähteissä.

Saavutettavuuden edistäminen on kaikkien asia. Käytännön tasolla saavutettavuustyötä Vaasan yliopistossa edistää ja seuraa saavutettavuusryhmä. Työvälineenä saavutettavuuden edistämiseksi on saavutettavuussuunnitelma tavoitteineen, joiden avulla työtä toteutetaan tavoitteellisesti ja järjestelmällisesti. Saavutettavuuden edistämistä toteuttavat käytännön tasolla myös yliopiston palvelut, erityisesti tilahallinto, henkilöstöhallinto, tietohallinto, viestintä ja opiskelijapalvelut.

3.2 Vaasan yliopiston säädökset ja ohjeistukset

Yliopiston saavutettavuustyötä tukevat lainsäädännön lisäksi yliopiston sisäiset toimintaa ohjaavat säännökset, ohjeet ja suositukset. Vaasan yliopiston toimintaa ohjaa **Vaasan yliopiston johtosääntö**. Se määrittelee yliopiston tehtävät, organisaation ja johtamiskäytännöt. **Vaasan yliopiston tutkintosääntö** sisältää muun muassa opiskelijavalintaa, opiskeluoi-keutta, opetussuunnitelmia ja opintosuoritusten arvostelua koskevat pykälät. **Vaasan yliopiston järjestyssäännön** tarkoituksena on turvata opiskelu- ja työrauha, opiskelu- ja työympäristön esteettömyys, viihtyisyys ja turvallisuus sekä henkilöiden tasapuolinen kohtelu.

Vaasan yliopiston tutkintosääntöä täydentävät ohjeet koskevat muun muassa opintojen suorittamista ja arviointia. Ohjeet sisältävät esimerkiksi käytännön ohjeistuksen ja linjaukset opintosuoritusten arvostelusta ja tenttien järjestämisestä. **Vaasan yliopiston eettiset suositukset** sisältävät yliopiston toimintaa ohjaavat eettiset periaatteet ja suositukset. **Yliopiston toimintatapaohjeessa** (University code of conduct) sekä **Vaasan yliopiston kielilinjauksilla** asetetaan tavoitteita yliopiston hallinnon, tutkintojen kielitaitovaatimusten ja opetus- ja tutkimuskielten kehittämiseksi. Nämä ohjaavat ja linjaavat yliopiston tapoja toimia erilaisten toiminnallisten ja kielellisten käytäntöjen osalta palveluiden toteuttamisessa.

Yliopistossa on myös henkilöstöä koskeva rehtorin päätös **Suomen ja englannin kielen käytön toimintaperiaatteet**. **Vaasan yliopiston urarakenteessa** määritellään opetus- ja tutkimushenkilöstön osalta keskeiset henkilöstöpoliittiset toimintatavat, kehittämisperiaatteet ja selkeytetään vastuunjakoja toimijoiden kesken. **Rekrytointiohjeistusten** avulla varmistetaan avoin, läpinäkyvä sekä tasa-arvoinen sekä yhdenvertainen henkilökunnan valintamenettely.

Yliopiston Työsuojelutoimikunnan alainen Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä valmistelee yliopiston **yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman**, jonka tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistä mahdollista syrjintää tai häirintää yliopistolla. Työnjaon mukaisesti saavutettavuussuunnitelmassa keskitytään erityisesti esteettömyyden ja saavutettavuuden kysymyksiin, ja vastaavasti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sisältää muun muassa häirinnän ja syrjinnän ehkäisemiseen liittyvän osion.

Saavutettavuussuunnitelma on Vaasan yliopistossa toteutettu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta erillisenä, mutta rinnakkaisena ja täydentävänä dokumenttina, jonka tarkoituksena on syventää saavutettavuuden edistämiseen liittyviä tavoitteita ja käytännön toimia yliopistossa.

4 TOIMENPIDEOHJELMA

Vaasan yliopiston saavutettavuussuunnitelmassa 2023–2026 tarkastellaan yliopiston saavutettavuuden tilannetta lähes kaksi vuosikymmentä kestäneen saavutettavuus- ja yhdenvertaisuustyön jälkeen. Strategiansa mukaisesti yliopisto suuntaa ja kehittää toimintaansa kohti kansainvälisesti tunnustetun tutkimusyliopiston tavoitetta kohti. Yliopisto elää ajassa ja tätä kautta kehittymistavoitteet ohjaavat ja näkyvät yliopiston toiminnassa sekä saavutettavuustyössä.

Saavutettavuussuunnitelmassa kuvataan saavutettavuustyön saavutettavuutta koskevaa tavoitteistoa sekä keinoja, joilla saavutettavuutta kehitetään. Tärkeää on myös saavutettavuutta koskevien tavoitteiden kytkeminen indikaattoreiksi, joiden kautta tavoitteiden edistymistä seurataan ja arvioidaan.

Indikaattorit rakentuvat pääosin käyttäjäkyselyihin ja asiakasarvioihin sekä muuhun palautteeseen. Saavutettavuuden toteutumisen arviointi on tärkeää myös siksi, että saavutettavuus käsitteenä ulottuu yliopiston merkittävimpiin ja samalla laajimpiin toimintoihin. Näitä ovat opiskelu, opetus ja ohjaus, henkilöstö- ja opintohallinnon palveluprosessit, fyysinen ympäristö kuten kampusalue ja toimitilat, yliopiston digitaaliset palvelut, järjestelmät ja viestintä sekä tiedekirjaston toiminta.

Saavutettavuuden kehittäminen koskee kaikkea yliopiston toimintaa.

Saavutettavuus on yliopiston toiminnan läpileikkaava kokonaisuus. Yliopiston strategian mukaan yliopisto tavoittelee kansainvälisyyttä toiminnassaan. Tämä merkitsee sitä, että kaikessa toiminnassa sekä saavutettavuuden edistämisessä kansainvälisyys on läpileikkaava teema, joka otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Yliopiston tavoitteena on myös tukea ja edistää saavutettavuuden laaja-alaista edistämistä yliopistoyhteisössä ja seurata kehittämistyön edistymistä. Jotta yleiskuva saavutettavuuden toteutumisesta voidaan saavuttaa, tarvitaan laaja-alaista seuranta. Seuraavissa kappaleissa esitetään toiminnoittain saavutettavuuteen liittyvien käytäntöjen tilanne ja niitä koskevat kehittämistoimet.

4.1 Kampusalue ja toimitilat

Vaasan yliopiston toimitilat sijaitsevat pääosin Vaasassa Palosaaren kampuksella. Lisäksi yliopistolla on tiloja Helsingissä, Seinäjoen yliopistokeskus UCS:ssa, Kokkolan yliopistokeskus Chydeniassa, Porin yliopistokeskuksessa, Ilmajoen kampuksella sekä SC-Research -tutkimusyksikkö Lapualla.

Vaasan yliopisto toimii Vaasan Palosaaren kampuksella useassa rakennuksessa; Tervahovi, Ankkuri, Fabriikki, Luotsi, Konttori ja Puuvillatalo -rakennukset sekä Technobothnia- ja VE-BIC-laboratoriot. Rakennuskanta on eri-ikäistä, uusin rakennus on valmistunut 2000-luvun alussa, muut uudet rakennukset on rakennettu 1990-luvun alkupuolella ja vanhimmat ovat entisiä Puuvillatehtaan rakennuksia 1800-luvulta.

Vaasan yliopistossa on meneillään useita vuosia kestävä kampusuudistus. Uudistuksen tarkoituksena on keskittää Palosaaren kampuksen toiminnot uudistettaviin rakennuksiin ja luoda niistä moderni kampusalue ajanmukaisine ja muunneltavine toimitiloineen, jotka vastaavat kaikkien käyttäjien tarpeita.

Saavutettavuuden näkökulmasta kampusalueen toimitiloilla tarkoitetaan kiinteistöjen, piha- ja pysäköintialueiden ja niihin liittyvien kulkuväylien, toimitilojen ja toimintojen muodostama kokonaisuutta, jonka puitteissa yliopiston henkilöstö ja opiskelija toimivat. Tilojen toimivuudella on suuri merkitys palveluiden ja toimintojen saavutettavuudelle. Käytännössä tilojen varustus, käyttö- ja terveysturvallisuus, valaistus ja opasteet sekä kaluste- ja materiaaliratkaisut ovat merkityksellisiä tilojen toimivuuden, käytettävyyden ja saavutettavuuden kannalta.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmasta tilat ovat keskenään varsin erilaisia. Toisaalta yliopiston tiloissa on toteutettu 2000-luvulla kehittämistoimia, joiden tuloksena tilojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta on kehitetty merkittävästi. Vanhimpiin rakennuksiin on muun muassa lisätty hissejä, oviautomatiikkaa, saavutettavia wc-tiloja, valaistusparannuksia sekä opasteita. Lisäksi kaikkien tilojen yleistä toimivuutta, tilajakoja ja varustelua on parannettu.

Toimenpiteet

- 1) Kartoitetaan yliopiston tilojen esteettömyyttä. Selkeytetään esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä toimintatapoja ja vastuita. Esteettömän ja saavutettavan toiminnan vaatimukset huomioidaan myös kampusuudistuksessa ja toimitilojen kehittämisessä.
- 2) Toimitilojen kartoitusten perusteella valitaan ja priorisoidaan kehityskohteet rakennuksittain. Laaditaan tilojen käyttötarpeen mukaiset suositukset, jotka koskevat muun muassa tilojen valaistusta, akustiikkaa, äänensiirto- ja äänentoistojärjestelmiä sekä muita tilojen saavutettavuuteen liittyviä ratkaisuja. Hyödynnetään palvelumuotoilua tilojen kehittämisessä.
- 3) Parannetaan opetustilojen yleistä saavutettavuutta, tilaratkaisujen varustelua, toimivuutta ja ergonomiaa. Huolehditaan siitä, että itseopiskelutilojen ja sähköisten tenttien suorittamiseen varataan riittävät ja saavutettavat tilat.

- 4) Parannetaan ja yhtenäistetään kampusalueen kulkureittien, pysäköintialueiden ja viheralueiden valaistusta, opasteita sekä ohjaavia materiaaleja ja merkintöjä. Opasteet toteutetaan ja sijoitetaan saavutettavalla tavalla. Varmistetaan, että liikuntaesteisille varatut pysäköintipaikat on sijoitettu tarkoituksenmukaisesti. Opastuksen tulee olla selkeää ja katkeamatonta. Saavutettavat opasteet ovat luettavia, havaittavia ja oikein sijoitettuja.
- 5) Varmistetaan kampusalueiden talvikunnossapidon riittävä taso, jotta liikkuminen on esteetöntä ja turvallista. Huolehditaan ulkoalueiden riittävästä valaistuksesta.
- 6) Varaudutaan erilaisiin toiminta- ja huoltovarmuuden kannalta kriittisiin häiriötilanteisiin, joita ovat muun muassa sähkökatkot, lämmönjakelu, datayhteydet, turvallisuustilanne ja kulunvalvonta, sekä varmistetaan hätäpoistumisteiden esteettömyys.

4.2 Henkilöstö ja palvelut

Yliopiston henkilöstö koostuu eri henkilöstöryhmistä, opetus- ja tutkimushenkilökunnasta sekä asiantuntija- ja tukihenkilöstöstä joiden, työtehtävät eroavat toisistaan. Yliopiston tavoitteena on tuottaa palvelut strategian mukaan mahdollisimman saavutettavasti. Saavutettavuuden kehittämistoimenpiteitä valittaessa huomioidaan palveluiden kehittämistarpeet, tiimien ja henkilöstön yksilölliset tarpeet sekä käytettävissä olevat resurssit.

Saavutettavuutta pyritään edistämään Vaasan yliopistossa muun muassa kehittämällä erityisesti palveluiden tuottamiseen liittyvää sisäistä ja ulkoista viestintää sekä tarjoamalla henkilöstölle koulutusta saavutettavuusasioissa palveluiden kehittämiseksi. Yliopisto edistää myös osallisuutta yliopistoyhteisön toimintaan muun muassa kielilinjauksin sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusohjelman keinoin. Kouluttamalla henkilöstöä edistetään saavutettavuutta yliopiston eri toiminnoissa ja pyritään tuomaan saavutettavuus osaksi kaikkien jokapäiväistä työtä.

Toimenpiteet

- 1) Järjestetään saavutettavuuskoulutusta sekä esihenkilöille että muulle henkilöstölle.
- 2) Liitetään saavutettavuuskoulutus osaksi uusien työntekijöiden perehdytysohjelmaa.
- 3) Esihenkilöt edistävät oman tiimensä osalta saavutettavuuden toteutumista kannustamalla tiimin jäseniä osallistumaan aihealueen koulutuksiin. Saavutettavuuskokonaisuus otetaan osaksi kehityskeskusteluja ja aihetta pidetään esillä esihenkilötyössä.
- 4) Suositellaan, että esihenkilöt nimeävät tiimistään saavutettavuusvastaavan, joka perehtyy aiheeseen syvällisemmin ja tukee tiimissään saavutettavuustyötä.
- 5) Kerätään palautetta ja arvioidaan saavutettavuustyön etenemistä säännöllisesti.

4.3 Opiskelijavalinta, opiskelu, opetus ja ohjaus

Saavutettavan opiskelun tavoitteena on opiskelijoiden yhdenvertaisuus ja opiskelun palveluiden, muun muassa opetus, ohjaus ja niin edelleen, saavutettavuus aina opintoihin hakeutumisesta

opintojen päättämismuutoksiin. Avoimessa yliopistossa noudatetaan samoja käytäntöjä kuin Vaasan yliopiston tutkinto-opetuksessa.

4.3.1 Opiskelijavalinta

Opiskelijavalinnan ennakkomateriaalit ja muut aineistot pyritään tuottamaan saavutettavassa muodossa. Tämä koskee sekä kaupallisten kustantajien aineistoja että yliopiston omissa sarjoissa julkaita materiaaleja.

Valintakomateriaali tulee ilmoittaa ajoissa, että hakija ehtii tarvittaessa olla yhteydessä Saavutettavuuskirjasto Celiaan tilataksaan valintakomateriaalit saavutettavassa muodossa. Vaasan yliopiston omassa sarjassa julkaistavat valintakomateriaalit toimitetaan Celiaan automaattisesti äänikirjatuotantoa varten. Ne myös tuotetaan EPUB-muodossa, joka on laitteisto- ja ohjelmistoriippumaton avoin tiedostomuoto. Vaasan yliopiston valintakokeissa etukäteen ilmoitettavaa valintakomateriaalia on vain viestintätieteiden valintakokeissa. Yhteisvalintana järjestettävissä valintakokeissa ei ole ennakkomateriaalia.

Valintakokeen yksilöllisillä järjestelyillä tarkoitetaan valintakokeeseen osallistumiseen liittyviä käytäntöjä. Järjestelyiden tarkoituksena on taata, että kaikki hakijat ovat valintatilanteessa yhdenvertaisessa asemassa.

Mikäli valintakokeeseen osallistuja tarvitsee muita yksilöllisiä järjestelyjä, tulee hänen ottaa yhteyttä hakijapalveluihin tarvittavien yksilöllisten järjestelyjen aloittamiseksi. Yksilölliset järjestelyt valintakokeissa voivat olla esimerkiksi lisäaika, irtopöytä, valintakokekysymykset suuremmalla fontilla tai pistekirjoituksella.

Lisätietoja opiskelijavalintaa kokevista yksilöllisistä järjestelyistä löytyy Opiskelijaksi-verkkosivuilta kohdasta Kandidaattiohjelmat > Näin haet > Yksilölliset järjestelyt valintakokeissa.

Opiskelijavalinnoissa ja valintaperusteissa seurataan prosessin toimivuutta ja kehitystä hakijan oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

4.3.2 Opiskelu, opetus ja opintojen ohjaus

On tärkeää, että opiskelun ja opetuksen järjestelyt sekä käytännöt on toteutettu niin, että kaikki opiskelijat saavat tarvitsemansa opiskelua koskevan tuen. Koulutusohjelmakohtaisesta opintojen ohjauksesta vastaavat omaohjaajat ja opettajat. Myös koulutusohjelmien/oppiaineiden HOPS-vastavien kanssa voi keskustella opintojen sisällöllisistä kysymyksistä ja muista suunnitelmista.

Vaasan yliopiston opiskelijat voivat erityisestä syystä hakea opiskeluun liittyviä yksilöllisiä järjestelyitä. Yksilöllisillä opintojärjestelyillä tarkoitetaan opiskelun tueksi tehtyjä toimenpiteitä, jotka liittyvät opintojen suorittamiseen ja arviointiin.

Yksilöllisten opintojärjestelyiden on tarkoitus turvata opiskelijalle mahdollisuus oppia ja osoittaa osaamisensa opintojakson tavoitteiden pohjalta. Yksilöllisten järjestelyiden ei tule vaikuttaa opintojakson osaamistavoitteiden saavuttamiseen.

Yksilölliset opintojärjestelyt voivat olla muun muassa opetuksen siirtäminen opiskelijalle saavutettavaan tilaan, opetusmateriaalien toimittaminen etukäteen tai muut suoritustapoihin ja opetukseen

liittyviä tukitoimia tai ratkaisuja. Ne voivat liittyä myös tentteihin, esimerkiksi lisäaika, häiriötön tila tai tietokoneen käytön salliminen. Yksilöllisten opintojärjestelyiden hakemisen perusteita voivat olla muun muassa kuulo-, näkö- tai muu vamma, neuropsykiatriset haasteet kuten esimerkiksi ADHD tai autismikirjo, luki- tai muu oppimisen vaikeus, keskittymisen ja tarkkaavuuden haasteet, mielenterveyden ongelmat, allergia tai muu yliherkkyys. Tarkemmat ohjeet yksilöllisten opintojärjestelyiden perusteista ja hakemisesta sekä esimerkiksi yhteyshenkilöiden tiedot löytyvät Opiskelijat-verkkosivuilta ja opiskelijoiden intranet Jollasta kohdasta Saavutettava opiskelu.

Henkilökunnan intranet Messiin koottu opetushenkilökunnalle ohjeistus, joka sisältää muun muassa tietoa saavutettavuudesta ja yksilöllisistä opintojärjestelyistä sekä vinkkejä ja tukea saavutettavaan opetukseen. Intranet Messistä löytyy myös Tietopankki opiskelun ja oppimisen vaikeuksista.

4.3.3 Oppimateriaalit

Oppimateriaalin saavutettavuus on sitä, että jokainen opiskelija voi yhdenvertaisesti hyötyä jaettavista oppimateriaaleista sekä oppimisympäristöstä riippumatta yksilöllisistä tarpeistaan. Saavutettava materiaali on selkeää, loogista ja helppolukuista. Saavutettavista oppimateriaaleista hyötyvät kaikki opiskelijat, mutta erityisesti opiskelijat, joilla on luki- ja oppimisvaikeuksia.

Vaasan yliopiston omassa sarjassa julkaistavat materiaalit toimitetaan Saavutettavuuskirjasto Celiaan äänikirjatuotantoa varten. Julkaisut tuotetaan laitteisto- ja ohjelmistoriippumattomassa avoimessa EPUB-tiedostomuodossa. Muu oppimateriaali tulee ilmoittaa mahdollisimman ajoissa, että opiskelija voi tarvittaessa olla yhteydessä Celiaan pyytääkseen materiaalien muokkaamista saavutettavaan muotoon.

Saavutettavuuslainsäädäntö vaikuttaa digitaalisiin opetusmateriaaleihin ja näiden tulee siis olla saavutettavuuskriteerien mukaisia. Saavutettavuuslainsäädäntö ei kuitenkaan vaikuta esimerkiksi seuraaviin digitaalisiin opetusmateriaaleihin:

- Opetusmateriaalit, joita käytetään vain yhden lukuvuoden aikana rajoitetulle ryhmälle. Jos materiaalia käytetään vuosi toisensa jälkeen pienin muutoksin, sen pitäisi olla saatavilla samoin kuin jos materiaali on suunnattu rajoittamattomalle ryhmälle.
- Opiskelijoiden itse luomat oppimateriaalit, jotka julkaistaan esimerkiksi Moodlessa.
- Moodlen sisällä julkaistu videotallenne, jota käytetään enintään yhden lukuvuoden ajan ei tarvitse tekstitystä. Myöskään suoratoistolähetys ja vastaavia ei tarvitse tekstittää.

Yksityiskohtaista tietoa muun muassa digitaalisten materiaalien saavutettavuusvaatimuksista löytyy yliopiston henkilökunnan intranetin Messin kohdasta Saavutettavat materiaalit.

Toimenpiteet

- 1) Kehitetään edelleen saavutettavuuteen liittyviä yksilöllisiä opintojärjestelyjä. Nostetaan myös Messissä näkyviin opiskelua koskeviin järjestelyihin liittyviä ohjeistuksia ja

lisätään siten henkilökunnan tietoisuutta muun muassa saavutettavuuteen liittyvistä opintojärjestelyistä.

- 2) Seurataan opiskelijavalinnoissa prosessin toimivuutta ja kehitystä opiskelijan oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.
- 3) Kehitetään opetus- ja opiskelutiloja niin, että ne mahdollistavat yksilölliset opintojärjestelyt opetus- ja tenttitilanteissa sekä itseopiskelussa.
- 4) Opetuksessa ja opintojen ohjauksessa huomioidaan laaja-alaisesti saavutettavuusnäkökohdat myös verkossa. Pedagogisissa ratkaisuissa huomioidaan monenlaiset oppijat.
- 5) Lisätään yleistä saavutettavuuskoulutusta ja perehdyttämistä henkilöstölle ja varaudutaan resursoimaan saavutettavuuteen liittyvää henkilöstökoulutusta.
- 6) Tarjotaan kansainvälisen liikkuvuuden osalta yksilöllisiä järjestelyjä koskevaa tietoa niin vaihtoon tuleville kuin lähtevillekin opiskelijoille suomeksi ja englanniksi.
- 7) Edistetään sähköisten oppimateriaalien saavutettavuutta digitaalisten palvelujen saavutettavuutta koskevan lain edellyttämällä tavalla. Tuetaan saavutettavan opetus- ja ohjausmateriaalin tuottamista sekä tarjotaan tähän liittyviä työkaluja, koulutusta ja neuvontaa henkilöstölle. Hyödynnetään Eduwasa-verkostoa digitaalisen saavutettavuuden ja digipedagogiikan kehittämisessä.

4.4 Digitaalinen saavutettavuus: viestintä ja IT

Vaasan yliopistossa henkilöstölle ja opiskelijoille suunnattua informaatiota jaetaan pääkanavien Messi- ja Jolla-intranetien lisäksi muun muassa yliopiston verkkosivuilla. Opiskelijoille suunnatun viestinnän pääkanavana toimii opiskelija-intra Jolla. Sen lisäksi opiskelijatiedotuksen kanavina toimivat sähköposti, Moodle-oppimisympäristö, Peppi-opintotietojärjestelmä sekä Tuudo-sovellus ja yliopiston verkkosivut. Henkilöstöviestinnän pääkanavana toimii yliopiston intranet Messi, muita henkilöstön tiedotuskanavia ovat Teams ja sähköposti.

Tiedottamisen ja viestinnän osalta on tärkeää, että saavutettavuus otetaan laajasti huomioon eri kanavissa. Yliopiston tiedottamisen ja viestinnän kieliä ovat suomi ja englanti. Verkko- ja viestinnän kanavissa on valittavana suomen ja englanninkieliset kieliversiot. Integroitumista yliopistoyhteisöön ja suomalaiseen yhteiskuntaan edistetään tarjoamalla kansainväliselle henkilökunnalle suomen kielen koulutusta. Samalla mahdollistetaan arkipäivän osallistumismahdollisuuksien ja tosiasiallisen saavutettavuuden toteutuminen. Kieleen liittyviä linjauksia kuvataan tarkemmin yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa.

Viestinnän ja IT-palvelujen saavutettavuuden lähtökohtana on mahdollisimman selkeät ja ymmärrettävät viestintäkanavat, sisällöt ja palvelut. Sisällöt tulee tuottaa molemmilla yliopistossa käytössä olevilla kielillä. Yliopiston viestinnässä toimitaan monikanavaisesti ja käytetään selkeää yleiskieltä. Saavutettavuuden näkökulmasta erityiset toimet tulisi kohdentaa henkilöille, joille kielen ymmärtäminen on vaikeampaa.

Yliopiston viestinnän ja IT-palvelujen tuottamisessa tulee kiinnittää huomiota asiakaslähtöisyyteen ja käytettävyyteen. Myös yliopistopalveluiden palveluprosessien tulee olla ymmärrettäviä, selkeitä ja asianmukaisesti viestittyjä, jotta niiden käyttäminen on mahdollisimman

selkeää ja ohjeet helposti saatavilla. Tämä vähentää osaltaan neuvonnan tarvetta ja kyselyiden määrää, sekä sujuvoittaa palveluprosessien toteuttamista.

Saavutettavuuden näkökulmaan kiinnitetään huomiota. Ohjeistukset ja toimintakäytännöt päivitetään ja niissä huomioidaan saavutettavuusvaatimukset. Yhdenmukaiset ohjeet ja toimintatavat tukevat saavutettavuutta eri yksiköiden toiminnassa sekä yliopiston viestintä- ja IT-palveluissa.

Toimenpiteet

- 1) Viestinnän, IT:n ja yliopiston palveluiden saavutettavuudesta kerätään palautetta. Kehitetään menettelytapoja palautteiden käsittelyyn ja vastaamiseen sekä digitaalisen saavutettavuuden edistämiseen yhteistyössä palveluiden kanssa.
- 2) Palveluiden ja järjestelmien saavutettavuutta arvioidaan ja lisätään saavutettavuusselosteiden hyödyntämistä. Tuetaan yliopiston tietojärjestelmien hankinnoista vastaavia, ylläpitäjiä ja kehittäjiä palveluiden saavutettavuuden huomioimisessa. Palveluiden ja järjestelmien tulee palvella yhdenvertaisesti kaikkia niitä käyttäviä.
- 3) Lisätään henkilöstökoulutusta saavutettavuuteen liittyvien itsearviointien tekemiseen. Perehdytetään henkilöstöä kehittämään verkkosivujen ja -järjestelmien saavutettavuutta. Edistetään henkilöstön osallistumista kielikoulutuksiin.
- 4) Kehitetään ohjeistusta ja edistetään tietoisuutta digitaaliseen saavutettavuuteen liittyvistä hyvistä käytännöistä ja toimintatavoista. Lisätään saavutettavuutta koskevaa monikanavaista tiedottamista ja henkilöstökoulutusta.
- 5) Perehdytetään opettajia saavutettavien digitaalisten opetusmateriaalien tuotantoon.

4.5 Kirjasto

Tritonia on Vaasan yliopiston, Vaasan ammattikorkeakoulun sekä Yrkeshögskolan Novian yhteinen tiedekirjasto. Tritonia tarjoaa kirjastopalveluita suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Julkisenä tieteellisenä palvelulaitoksena se on avoin kaikille. Kirjaston kokoelmat palvelevat ensisijaisesti kolmen kehyskorkeakoulun opetus- ja tutkimusaloja. Pääpaino kirjaston kokoelmissa on nykyään digitaalisissa e-kirjoissa ja muissa e-aineistoissa. Saavutettavuus otetaan huomioon yhtenä kriteerinä tietoaineistojen konsortio- ja suoramankinnoissa.

Kirjaston henkilöstö on perehtynyt saavutettavuuteen ja edistää yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumista toiminnassaan. Korkeakoulujen kirjastopalveluissa ja kirjaston ympäristöissä otetaan huomioon opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita, esimerkiksi laina-aikojen pidentäminen, häiriöttömät opiskelutilat. Opiskelijalla on mahdollisuus saada saavutettavalla tavalla ohjausta kirjaston tiedonhaun järjestelmien käytössä ja tieteellisen tiedonhaun kysymyksissä. Saavutettavuus otetaan huomioon kirjaston hankinnoissa ja kirjasto tekee yhteistyötä saavutettavuuskirjasto Celian kanssa, jolloin opiskelijalla on mahdollisuus hyödyntää Celian äänikirjapalveluja. Tritonia tekee yhteistyötä myös oppimisvaikeuksien ja oppimisen osaamiskeskus Datero ry:n kanssa.

Tiedekirjasto Tritonian fyysiset tilat ovat esteettömän tilan periaatteiden mukaiset ja niissä on huomioitu liukuovien tarve, luiskat, hissi, saavutettavien wc-tilojen tarve ja häiriöttömän opiskelun tarpeet. Kirjaston kautta on saatavissa Celian palvelut ja asiakkaille voidaan antaa pidempi laina-aika tarvittaessa. Myös aineistojen hankinnassa huomioidaan saavutettavuuden vaatimukset. Saavutettavuus huomioidaan myös kirjaston muussa toiminnassa, kuten viestinnässä, verkkosivuilla, opetusmateriaalin osalta sekä taataan kielellinen saavutettavuus kolmella kielellä, suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kirjastossa on myös toteutettu Tritonian Finna-hakupalvelun saavutettavuusarviointi.

Toimenpiteet

- 1) Lisätään aktiivista tiedottamista kirjaston palveluista. Lisätään tarpeen mukaan tiedottamista monikanavaisesti.
- 2) Edistetään tieteen ja tutkimuksen sekä oppimisen avoimuutta kansallisten ja kansainvälisten linjausten mukaisesti, mm. varautumalla avoimen julkaisemisen (*open access*) kustannuksiin.
- 3) Varmistetaan että kirjastopalveluiden käyttäjille on tarjolla riittävästi yksilöllisiin tarpeisiin varustettuja paikkoja lukemiseen ja opiskeluun. Varmistetaan opasteiden saavutettavuus.
- 4) Perustetaan tiedekirjasto Tritoniaan oma saavutettavuustyöryhmä käsittelemään kirjastolle ominaisia saavutettavuusteemoja.

5 SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Saavutettavuussuunnitelman laatimisen yhteydessä nousi selkeästi esiin tarve työryhmälle, joka koordinoi saavutettavuutta Vaasan yliopistossa ja seuraa sen toteutumista. Saavutettavuustyön tulee olla suunnitelmallista, tavoitteellista ja systemaattista. Saavutettavuustyöhön tulee myös osallistaa laajasti yliopistoyhteisöön kuuluvia ryhmiä.

Saavutettavuussuunnitelman toteutumisesta ja saavutettavuustyön etenemisestä raportoidaan yliopiston johtoryhmälle. Lisäksi suunnitelman toteutumista esitellään tarpeen mukaan myös muille yliopiston työryhmille tai toimikunnille, muun muassa työsuojelutoimikunnalle.

Saavutettavuussuunnitelman toteuttamista voidaan seurata esimerkiksi saavutettavuuskyselyn avulla. Saavutettavuussuunnitelman toteuttamiseen liittyvät toimet tulee aikatauluttaa ja kytkeä muihin kehittämistoimiin.

6 LÄHTEET

Digi kuuluu kaikille. Etelä-Suomen aluehallintovirasto. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana:

<https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/>

Esteetön opiskelijavalinta -suositus ja -opas. ESOK-hanke 2006–2011. (Viitattu 31.1.2023).

Saatavana: <http://www.esok.fi/hankkeet/esok-hanke/suosituksset/esteeton-opiskeja-valinta-opas>

Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa – ESOK-hanke 2006-2011. (Viitattu

31.1.2023). Saatavana: <http://www.esok.fi/hankkeet/esok-hanke>

Esteettömyysdirektiivi eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2019/882) tuotteiden ja palveluiden esteettömyysvaatimuksista. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana:

<https://stm.fi/esteettomyysdirektiivi>

Esteettömyys kampuksella. Vaasan yliopiston henkilökunnan intranet Messi. (Viitattu

31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/messi/fi/services/2779>

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2016/2102) julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L2102&from=EN>

Holmlund, Sannakaisa & Rossi Kari (2006). Vaasan yliopiston esteettömyysselvitys 2006.

Vaasan yliopisto.

Kilpelä, Niina (2019). Esteetön rakennus ja ympäristö -opas. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana:

<file:///C:/Users/ikao/Downloads/Esteet%C3%B6n%20raken-nus%20ja%20ymp%C3%A4rist%C3%B6.pdf>

linkki omalle koneelle ladattuun tiedostoon: <https://www.ymparisto.fi/download/no-name/%7bEA70FE2A-FF14-4FC8-96B6-AE6B32F89BB7%7d/144306>

Kosunen, Tapio (2021). Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021: 35. OKM, Helsinki.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190306>

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999): Finlex. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Märsy, Kaisa (2020). Tritonian Finna-hakupalvelun saavutettavuusarviointi. (Viitattu

31.1.2023). Saatavana: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020111622997>

Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleis-

sopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:2. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: Saatavana: <https://julkaisut.valtio-neuvosto.fi/handle/10024/162687>

pysyvä tunniste <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8459-2>

- Opintojen ja muun osaamisen hyväksilukeminen Vaasan yliopistossa 1.8.2022 alkaen (2022). Rehtorin päätös 9.8.2022. Vaasan yliopisto. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2022-08/Opintojen%20ja%20muun%20osaamisen%20hyv%C3%A4ksilukeminen%20Vaasan%20yliopistossa%201.8.2022%20alkaen_0.pdf
- Opintojen suorittaminen ja arviointi (2022). Rehtorin päätös 9.8.2022. Vaasan yliopisto. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2022-08/Opintojen%20suorittaminen%20ja%20arviointi_2022.pdf
- Opiskelijan ohjeet EXAM-järjestelmään. Vaasan yliopisto. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/fi/opiskelijat/opintojen-suorittaminen-ja-arviointi/opiskelijan-ohjeet-exam-jarjestelmaan>
- Saavutettava opiskelu. Vaasan yliopisto. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/fi/opiskelijat/saavutettava-opiskelu>
- Saavutettavat materiaalit. Vaasan yliopiston henkilökunnan intranet Messi. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/messi/fi/services/40>
- Saavutettavuuden toimeenpanosuunnitelma 2022–2024. Aalto yliopisto. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.aalto.fi/sites/g/files/flghsv161/files/2022-01/Saavutettavuuden%20toimeenpanosuunnitelma%202022%E2%80%932024.pdf>
- Saavutettavuus. Invalidiliitto. (Viitattu 16.12.2022). Saatavana: <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>
- Saavutettavuus. Valtiovarainministeriö. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi/>
- Saavutettavuus opetuksessa ja yksilölliset opintojärjestelyt. Vaasan yliopiston henkilökunnan intranet Messi. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/messi/fi/services/2766>
- Similä, Anni (2021). Korkeakoulujen verkko-opetuksen saavutettavuus. Tarkastelussa Vaasan yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökunnan käsitykset saavutettavuudesta ja sen soveltamisesta verkko-opetuksessa. Teknisen viestinnän pro gradu -tutkielma. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/12842/UniVaasa_2021_Simila_Anni.pdf?sequence=2
pysyvä tunniste <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021042820699>
- Suomen ja englannin kielen käytön toimintaperiaatteet (henkilöstö) (2019). Rehtorin päätös 15.2.2019. Dnro 24/0.005/2019. Vaasan yliopisto.
- Suomen perustuslaki (11.6.1999/731). Finlex. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1999/19990731>
- Suomen rakentamismääräyskokoelma. Ympäristöministeriö. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://ym.fi/rakentamismaaraykset>

Sähköinen tenttipalvelu EXAM. Vaasan yliopisto. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: https://www.uwasa.fi/fi/opiskelijat/opintojen-suorittaminen-ja-arviointi#section_044)

Tietoa Celiasta. Saavutettavuuskirjasto Celia. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: <https://www.celia.fi/tietoa-celiasta/>

Tietopankki opiskelun ja oppimisen vaikeuksista. Vaasan yliopiston henkilökunnan intranet Messi. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/messi/fi/services/2765>

Turun yliopiston saavutettavuusohjelma 2020-2024. Turun yliopisto 2020. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: <https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/saavutettavuusohjelma.pdf>

Vaasan yliopiston johtosääntö (2020). Vaasan yliopisto. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2021-03/Vaasan%20yliopiston%20joh-tos%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6_3.12.2020.pdf

Vaasan yliopiston järjestyssääntö (2017). Vaasan yliopisto. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2020-12/vaasan_yliopiston_jarjestys-saanto_13.2.2017.pdf

Vaasan yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma (2017) Vaasan yliopisto. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2020-06/vyn_tasa-arvo-ja_yhdenvertaisuussuunnitelma.pdf

Vaasan yliopiston toimintatapaohje. Vaasan yliopiston henkilökunnan intranet Messi. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/messi/fi/services/2162>

Vaasan yliopiston tutkintosääntö (2020). Vaasan yliopisto. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2021-01/Vaasan%20yliopiston%20tutkin-tos%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6_1.1.2021.pdf

Vapauttamisperusteet toisen kotimaisen kielen opinnoista 29.9.2022 alkaen (2022). Rehtorin päätös 2.11.2022. Vaasan yliopisto. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2022-11/Vapauttamisperusteet%20toisen%20kotimaisen%20kielen%20opinnoista_rehtorin%20p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%202.11.2022.pdf

Vainioma, Sunna, Rossi, Kari & Mikkilä, Miia-Leena (2008). Vaasan yliopiston esteettömyyssuunnitelma 2008. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: https://www.uwasa.fi/sites/default/files/2020-11/esteettomyssuunnitelma2008_1.pdf

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017). Finlex. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170241>

Viranomaisen velvollisuus tarjota digipalveluja. Valtiovarainministeriö. (Viitattu 10.12.2022) Saatavana: <https://vm.fi/velvollisuus-tarjota-digipalveluja>

Web Content Accessibility Guidelines. World Wide Web Consortium (W3C) Web Accessibility Initiative (WAI). (Viitattu 23.1.2023). Saatavana: <https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/>

Yhdenvertaisuus.fi-sivusto. Oikeusministeriö. (Viitattu 31.1.2023). Saatavilla: <https://yhdenvertaisuus.fi/>

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Finlex. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2014/20141325>

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023. Valtioneuvosto. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162687>

pysyvä tunniste <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8459-2>

Yksilölliset järjestelyt valintakokeessa. Vaasan yliopisto. (Viitattu 31.1.2023). Saatavana: <https://www.uwasa.fi/fi/koulutus/kandidaattiohjelmat/nain-haet/yksilolliset-jarjestelyt-valintakokeessa>

Yliopistolaki (558/2009). Finlex. (Viitattu 9.12.2022). Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>